

Tko su mladi volonteri? Uloga vrijednosti i političke participacije u objašnjenju volonterske motivacije

Željka Tonković

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju, Hrvatska

e-mail: zeljka.tonkovic@unizd.hr

ORCID: 0000-0002-5972-9491

Sven Marčelić

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju, Hrvatska

e-mail: smarceli@unizd.hr

ORCID: 0000-0003-4755-2796

Krešimir Krolo

Sveučilište u Zadru, Odjel za sociologiju, Hrvatska

e-mail: kkrolo@unizd.hr

ORCID: 0000-0002-4556-7698

SAŽETAK Članak predstavlja rezultate anketnog istraživanja provedenog na uzorku mladih volontera iz cijele Hrvatske (N = 314). Istraživanje je bilo namijenjeno mladima u dobi od 15 do 34 godine koji su u prethodna 24 mjeseca sudjelovali u najmanje jednoj volonterskoj aktivnosti. Svrha je ovog rada ispitati povezanost između volonterske motivacije, vrijednosnih orijentacija i političke participacije mladih. U istraživanju je primijenjena skala volonterske motivacije koja se temelji na funkcionalističkom pristupu volontiranju. Kako bi se ispitala struktura volonterske motivacije, korištena je faktorska analiza kojom su utvrđene četiri latentne dimenzije: razumijevanje i pomaganje, samozaštita i osobni razvoj, karijera te društveni odnosi. Vrijednosti se razmatraju suprotstavljanjem tradicionalnih i modernih orijentacija definiranih kroz postmaterijalizam, europske vrijednosti, solidarnost i religioznost. U radu je korištena regresijska analiza, u kojoj su indeksi volonterske motivacije predstavljali kriterijske varijable, dok su kao prediktorske varijable korišteni sociodemografski indikatori, vrijednosne orijentacije i indeks političke participacije. Prema dobivenim rezultatima, europske vrijednosti i solidarnost s ranjivim društvenim skupinama značajan su prediktor motiva razumijevanja i pomaganja, dok se politička participacija nije pokazala značajnom. S druge strane, društvene odnose kao motiv za volontiranje bolje objašnjava blok sociodemografskih prediktora, dok se iz skupa vrijednosnih orijentacija izdvaja pohađanje vjerskih obreda kao jedini značajan prediktor.

Ključne riječi: volontiranje, vrijednosti, motivacija, mladi, postmaterijalizam, religioznost, politička participacija.

1. Uvod

Volontiranje se općenito definira kao svako dobrovoljno prosocijalno ponašanje kojemu je svrha pružiti pomoć drugima ili obaviti različite usluge i aktivnosti za dobrobit drugih članova zajednice bez ostvarivanja imovinske koristi. Normativni okvir za razvoj volonterstva u Hrvatskoj definiran je Zakonom o volonterstvu (NN 58/07, 22/13, 84/21) kojim su, među ostalim, određena temeljna načela volonterskih aktivnosti, prava i dužnosti volontera i organizatora volontiranja. Prema podacima koje prikuplja Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike¹, u Hrvatskoj je u 2022. godini zabilježen porast broja prijavljenih volontera za 7 % pri čemu je 63,725 volontera odradilo 3,236,883,5 volonterskih sati za ukupno 1720 organizatora volontiranja, čime se broj volontera gotovo vratio na razinu iz pretpandemijske 2019. godine kada je zabilježen najveći broj volontera otkako se vode službene statistike (64,280). Unatoč tom porastu udio građana uključenih u formalne i neformalne oblike volontiranja u Hrvatskoj (9,7 %) dosta zaostaje za europskim prosjekom (19,3 %), pri čemu je Hrvatska slična drugim državama europskog juga (npr. Španjolska: 10,7 %) i većini bivših socijalističkih država (npr. Slovačka: 8,3 %), dok se značajno razlikuje u odnosu na nordijske zemlje (npr. Finska: 34,1 %) (Eurostat, 2015.). Jedno od potencijalnih objašnjenja tih razlika pružaju neoinstitucionalne teorije koje razvijenoš civilnog društva tumače kao posljedicu različitih režima socijalne politike (npr. Salamon i Anheier, 1998.; Salamon i sur., 2003; Salamon i Sokolowski, 2016.). Pritom se najčešće koristi Esping-Andersenova tipologija socijalnih država (Esping-Andersen, 1990.), prema kojoj je moguće razlikovati liberalni (anglosaksonski), konzervativni (kontinentalno-europski) i socijaldemokratski (skandinavski) model. Uslijed specifičnih povijesnih okolnosti pojedini autori izdvajaju postsocijalističke zemlje, u koje se ubraja i Hrvatska, u poseban tip socijalne države (npr. Kääriäinen i Lehtonen, 2006.). S druge strane, značajne varijacije u zastupljenosti volontiranja na nacionalnim razinama mogu se povezati ne samo s razlikama u institucionalnom okruženju i normativnim okvirima kojima se definira volonterski rad, nego i s razlikama u dominantnim kulturnim vrijednostima. Na takav zaključak upućuju i prethodna istraživanja koja su ispitala povezanost između vrijednosnih orijentacija i volontiranja u različitim nacionalnim kontekstima (Gil-Lacruz, Marcuello-Servós i Saz-Gil, 2015.; Grönlund i sur., 2011.; Grönlund, 2013.; Musick i Wilson, 2008.). Kulturne vrijednosti koje se empirijski povezuju s volontiranjem pritom se većinom odnose na vrijednosti altruizma, individualizma i kolektivismu te religioznosti i povjerenja (Grönlund, 2013.).

Volontiranje je u Hrvatskoj sve zastupljenije područje znanstvenog interesa. Istraživanja koja su do sada provedena bavila su se, među ostalim, iskustvom volontiranja i

¹ Podaci su dostupni u godišnjim izvješćima o obavljenim uslugama ili aktivnostima organizatora volontiranja koje objavljuje Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike na mrežnim stranicama: <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/udruge-humanitarni-rad-i-volonterstvo-12006/volonterstvo-12023/12023>.

motivacijom za volontiranje (Ledić, 2007.; Zrinščak i sur., 2012.), ulogom osobina ličnosti u objašnjenju volonterske motivacije (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Pološki Vokić, Marić i Horvat, 2013.), zadovoljstvom volontiranjem (Miljković i Jurčec, 2015.; Skočić Mihić, Lončarić i Rudelić, 2011.) te stavovima o volontiranju i društvenom vrednovanju volonterskog angažmana (Kotlar i sur., 2016.; Ledić, 2007.). Pritom je većina istraživanja provedena na uzorcima studentske populacije ili mladih, dok su tek malobrojna istraživanja uključivala volontere odrasle dobi (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Miljković i Jurčec, 2015.) ili su provedena na specifičnim skupinama volontera poput gorskih spasilaca (Bušljeta Tonković, 2020.; Škrljak, 2009.) ili studenata koji volontiraju s djecom i mladima s posebnim potrebama (Skočić Mihić i sur., 2011.). Vrijednosne orijentacije volontera do sada nisu bile predmetom većeg broja socioloških istraživanja u Hrvatskoj. Primjerice, u istraživanju provedenom na uzorku osoba mlađih od 30 godina Pavić i Polak (2017.) ispitivali su povezanost između iskustva volontiranja i generaliziranog povjerenja, dok je u istraživanju provedenom na nacionalnom reprezentativnom uzorku ispitivana povezanost između društvenog angažmana, religioznosti te materijalističkih i postmaterijalističkih vrijednosti (Tomić-Koludrović, 2007.). Svrha ovog istraživanja bila je ispitati odnos između volonterske motivacije, vrijednosnih orijentacija i političke participacije mladih volontera. U skladu s tim, istraživanjem se nastoji odgovoriti na dva istraživačka pitanja: 1) Postoji li povezanost između volonterske motivacije i vrijednosti mladih volontera; 2) Postoji li povezanost između volonterske motivacije i političke participacije.

2. Teorijska polazišta

Prethodna istraživanja koja su nastojala identificirati čimbenike koji pojedince potiču na društveni angažman većinom su se oslanjala na ispitivanje volonterske motivacije. Pojedini autori pritom razlikuju dvije ključne vrste motiva: altruistične i instrumentalne (Haski-Leventhal, 2009.; Mekonen i Adarkwah, 2022.), dok većina istraživanja polazi od funkcionalističkog pristupa (Clary i sur., 1998.; Clary i Snyder, 1999.), prema kojem je moguće razlikovati šest temeljnih funkcija volontiranja, navedenih prema redoslijedu njihove važnosti: vrijednosti, razumijevanje, osobni razvoj, karijera, društveni odnosi i samozaštita od negativnih emocija. Skala volonterske motivacije koja je razvijena na temelju tog pristupa (engl. *Volunteer Functions Inventory – VFI*, Clary i sur., 1998.) korištena je u velikom broju empirijskih istraživanja, na različitim populacijama volontera i u različitim nacionalnim kontekstima. Unatoč gotovo univerzalnoj primjenjivosti funkcionalističkog pristupa pojedini autori ističu kako se motivacije volontera mogu značajno mijenjati s promjenama koje se događaju tijekom životnog vijeka, zbog čega je potrebno razviti prilagođene mjerne instrumente (Holdsworth, 2010.; Omoto, Snyder i Martino, 2000.). Primjerice, istraživanja provedena na uzorcima mladih volontera ističu važnost društvenih odnosa i grupne pripadnosti kao čimbenika koji uvelike određuju interes mlađe populacije za volontiranje (Katz i Sasson, 2019.; Marta i Pozzi, 2008.).

Sudjelovanje mladih u društvenom životu zajednice smatra se važnom praksom koja rezultira snažnijim demokratskim i razvojnim potencijalom sredine, dok istovremeno izostanak takvih praksi pretpostavlja veću marginalizaciju i političku apatiju. Pitanje društvenog angažmana mladih teorijski se smješta unutar više različitih perspektiva i pristupa, ovisno o tome kako se definira društveni angažman. Naime, društveni angažman uključuje različite aktivnosti, od komunalnih akcija i inicijativa (npr. čišćenje okoliša, briga o napuštenim životinjama) do brige o marginaliziranim društvenim skupinama (npr. starije i nemoćne osobe, beskućnici) te zagovaranja društvenih i političkih promjena. Dosadašnja istraživanja uglavnom nastoje inkorporirati ove različite aspekte društvenog angažmana u jedinstvenu dimenziju participacijskih praksi i/ili građanskog aktivizma (Franc, Šakić i Maričić, 2007.; Theocharis i van Deth, 2018.) iz kojih se onda mogu iščitati i različiti afiniteti mladih po pitanju društvenog angažmana. Također, pregled literature upućuje na zaključak kako su mladi u prosjeku skloniji „izvaninstitucionalnom političkom djelovanju, ali i zauzimanju radikalnijih političkih pozicija“ (Ilišin i Radin, 2002.:155), dok angažman kroz rigidnu stranačku hijerarhiju ne vide kao nešto u čemu se mogu prepoznati, što se odražava i u izostanku povjerenja u političke institucije (Gvozdanović, 2014.). Primjerice, percepcija aktivnosti koja uključuje angažman kroz političke stranke i klasične političke sustave mladima je u prosjeku odbojna pa tako u jednom od istraživanja 60 % mladih percipira članstvo u političkoj stranci kao isključivo interesnu aktivnost, gdje nema mjesta javnim interesima (Baketa, Bovan i Matić-Bojić, 2021.). S druge strane, percepcija udruga i organizacija u civilnom društvu nešto je povoljnija, pogotovo kada su u pitanju aktivnosti poput prosvjeda i štrajka, pri čemu oko polovice ispitanika podržava takav način političkog pritiska. Za razliku od percepcije, konkretni angažman i participacijske prakse pokazuju kako u prosjeku mladi sudjeluju u aktivnostima „nižeg intenziteta“, odnosno aktivnostima koje ne traže dugotrajniji angažman i izdvajanje osobnog vremena. Prema podacima iz istog istraživanja (Baketa i sur., 2021.), mladi su najviše sudjelovali u različitim humanitarnim akcijama koje se bave prikupljanjem novca ili pomoći za potrebite (60,9 %), dok je već sljedeća najpopularnija aktivnost u obliku volontiranja u javnim akcijama u zajednici skoro upola manje zastupljena (32,4 %). Najmanje političke participacije primjetno je u bojkotiranju proizvoda (9,7 %) te mirnim prosvjedima (8,5 %) kao i prosvjedima u kojima je došlo do nekog oblika nasilnih aktivnosti (4,6 %). Valja pritom naglasiti kako nizak postotak sudjelovanja u prosvjednim aktivnostima treba tražiti ne samo u manjku interesa ili apatičnosti mladih, već i u činjenici kako prosvjedi u hrvatskom društvu nisu uvriježen oblik izražavanja nezadovoljstva s odlukama vladajućih. Svakako valja zabilježiti kako su popularne aktivnosti u smislu društvenog angažmana upravo one koje su lišene rigidnih struktura te su stoga u skladu s afinitetima i očekivanjima mladih u pogledu participacijskih praksi u zajednici. Također, iz prezentiranih podataka vidljivo je kako je volontiranje razmjerno rašireno među mladima samo ako se radi o ad hoc aktivnostima koje su usmjerene na konkretne ciljeve (npr. pomaganje unesrećenima). Takvi podaci u skladu su s općim trendovima koji su zabilježeni i u drugim nacionalnim kontekstima, pri

čemu je veći udio građana povremeno uključen u neformalne i ad hoc volonterske aktivnosti, dok su formalni oblici volontiranja manje zastupljeni (Eurostat, 2015.). Dakle, radi preciznijeg mapiranja participacije mladih nužno je obuhvatiti sve potencijalne aspekte angažmana kako bi se stekao uvid u narav volonterskih praksi koje proizlaze iz građanskog aktivizma mladih.

Volontiranje se u literaturi često razmatra kroz vrijednosne aspekte. Grönlund (2013.) u svojem komparativnom istraživanju eksplicitno navodi važnost kulturnih vrijednosti, pokazujući kako volontiranje može naći utemeljenje i u egalitarnim društvima kao i onima koja stavljaju naglasak na individualnost, premda su motivacije za uključivanje u skladu s ideološki dominantnim obrascima svakog od pojedinih društava. Razmatranja vrijednosnih postavki mladih u ovome će se tekstu promatrati primarno kroz opreku tradicionalnog i modernog u onom smislu kako su to postavili Inglehart (1977.) te sociolozi druge modernosti (primarno Beck i Giddens). Ronald Inglehart u svojem djelu „Tiha revolucija“ (*The Silent Revolution*, 1977.) opisuje proces generacijskih promjena, pri čemu se generacije rođene nakon Drugog svjetskog rata počinju orijentirati prema postmaterijalnim vrijednostima samoaktualizacije i općeg društvenog dobra u odnosu na materijalistički orijentirane stavove starijih generacija. Prema ovoj teoriji, društva se generalno kreću u smjeru veće građanske participacije i demokratizacije, a upravo su na toj ideji uspostavljene i tvrdnje vezane uz europske vrijednosti koje se obrađuju u ovome članku. Osamdesetih godina dvadesetog stoljeća tema modernosti u sociologiji reflektira pomak prema postmodernoj koncepciji identiteta, potrošačkom društvu naglašene individualizacije i općenito fragmentaciji društvenosti. Ulrich Beck opisuje društvo u kojem se tradicionalni izvori identiteta poput klase i obitelji fragmentiraju te se naglašeni društveni pritisak stavlja na samu individuu i „pretpostavlja pojedinca kao aktera, konstruktora, žonglera i inscenatora vlastite biografije, vlastita identiteta, vlastitih socijalnih mreža, veza, uvjerenja“ (Beck, 2001.:155). U takvim se okolnostima uspostavljaju različiti odnosi prema modernosti, od onih otvorenih i kozmopolitskih do defanzivnih antimodernističkih reakcija koje naglašavaju povratak tradiciji i obnovu ranijeg društvenog stanja, primarno kroz konzervativni svjetonazor te inzistiranje na važnosti obiteljskog, religijskog i nacionalnog. To se pokazuje relevantnim ne samo kao indikator vrijednosti, nego i konkretnih životnih odabira, poput kulturnog ukusa i praksi (Tonković, Krolo i Marčelić, 2020.). S druge strane, Črpić (2002.) pokazuje da je individualizacija integralni okvir suvremenoga kršćanstva te se kroz volontiranje kao domenu slobodnog izbora osnažuje kršćanski identitet i jača društvena solidarnost. Stoga će se u ovome tekstu u vrijednosnom smislu koristiti postmaterijalizam, religioznost, europske vrijednosti i solidarnost kao mogući indikatori (anti)modernih stavova i njihove uloge u objašnjavanju motiviranosti za volontiranje. Tako će se moderni svjetonazor definirati kroz veće pristajanje uz postmaterijalne stavove, niži stupanj deklarirane religioznosti i pohađanja vjerskih obreda, veću sklonost europskim vrijednostima i viši stupanj solidarnosti.

3. Metoda

3.1. Prikupljanje podataka

Istraživanje o iskustvima i praksama mladih volontera u Hrvatskoj te o njihovim vrijednosnim orijentacijama provedeno je za potrebe projekta „Radius V“.² Online upitnik postavljen je na platformu *Limesurvey*, a prosječno vrijeme ispunjavanja upitnika bilo je do 30 minuta. Upitnik je distribuiran preko mreže volonterskih centara, udruga i organizacija, kao i preko društvenih mreža (Facebook). Dobiveni uzorak stoga se može smatrati prigodnim, pri čemu nije moguće rekonstruirati veličinu i karakteristike cijele populacije. Prikupljanje podataka trajalo je od listopada 2022. do siječnja 2023. godine. Ukupno je prikupljeno 314 u potpunosti ispunjenih odgovora, dok je ispunjavanju upitnika pristupilo 932 ispitanika te je stopa odaziva 33,7 %, što se može smatrati zadovoljavajućim za mrežno prikupljanje podataka. Svim je sudionicima istraživanja bila zajamčena anonimnost i povjerljivost dobivenih odgovora.

3.2. Sudionici

Istraživanje je bilo namijenjeno mladima u dobi od 15 do 34 godine koji su u prethodna 24 mjeseca sudjelovali u najmanje jednoj volonterskoj aktivnosti. Navedeni dobni raspon odabran je kako bi se obuhvatila i skupina mlađe odrasle dobi (30-34 godine), a koja po mnogim istraživanjima pokazuje karakteristike tzv. produljene mladosti. U istraživanju je sudjelovalo znatno više osoba ženskog spola (84,7 %). Riječ je o očekivanom disparitetu karakterističnom za mrežno prikupljanje podataka, pri čemu su u prosjeku žene znatno sklonije ispunjavanju anketa. Osim toga, veći udio žena zabilježen je i u drugim istraživanjima koja su provedena na prigodnim uzorcima volontera koje okupljaju volonterski centri i humanitarne organizacije (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Miljković i Jurčec, 2015.). Prosječna dob ispitanika bila je 23 godine ($M = 23,37$; $SD = 5,27$), pri čemu su podjednako zastupljene različite dobne skupine mladih. Status ispitanika sukladan je dobnoj strukturi s 24,8 % srednjoškolaca, 34,4 % studenata i 36,6 % zaposlenih. Kada je riječ o obrazovnoj strukturi, najviše ispitanika (60 %) je sa završenom srednjom strukovnom školom ili gimnazijom, odnosno sa sekundarnom razinom obrazovanja. Sa završenim tercijarnim obrazovanjem (stručni, preddiplomski i diplomski studij) je 21 % ispitanika, dok je onih sa završenom osnovnom školom 20,1 %, što ne iznenađuje budući da skoro četvrtinu uzorka čine učenici srednjih škola (24,8 %). Ispitanici većinom dolaze iz većih gradova (43,9 %),

² Projekt realizira DKolektiv – organizacija za društveni razvoj (Volonterski centar Osijek), u suradnji s partnerima iz Republike Hrvatske koji uključuju akademske institucije, organizacije civilnog društva i jedinice lokalne samouprave, a u sklopu poziva „Tematske mreže za društveno-ekonomski razvoj te promicanje socijalnog dijaloga u kontekstu unapređivanja uvjeta rada“. Projekt se sufinancira iz sredstava Europskog socijalnog fonda, operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali. Vrijeme provedbe projekta je od 30. listopada 2020. do 29. listopada 2023. godine.

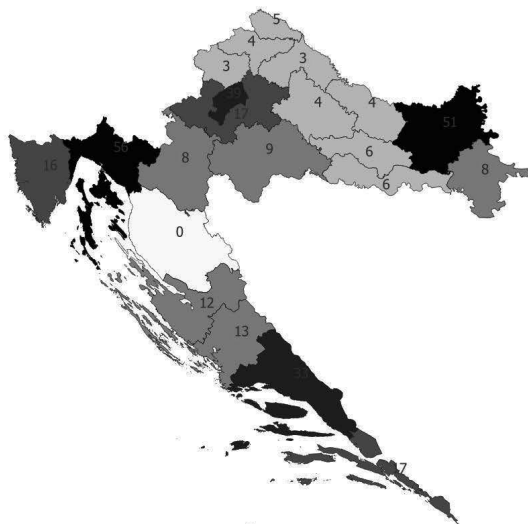
pri čemu je regionalna distribucija³ (Slika 1) takva da je najviše ispitanika iz Jadranske (46,8 %) i Panonske Hrvatske (30,6 %). Sociodemografska struktura uzorka izložena je u Tablici 1.

Tablica 1.
Sociodemografska struktura uzorka

		N	%
Spol	Muški	48	15,3
	Ženski	266	84,7
Dob	15-18	73	23,2
	19-23	98	31,2
	24-28	79	25,2
	29-34	64	20,4
Regije	Panonska	96	30,6
	Jadranska	147	46,8
	Grad Zagreb	39	12,4
	Sjeverna	32	10,2
Broj stanovnika	Do 2000	33	10,5
	2000-10,000	65	20,7
	10,001-90,000	78	24,8
	Više od 90,000	138	43,9

³ Za potrebe istraživanja praćena je podjela Hrvatske na NUTS2 jedinice prema aktualnoj klasifikaciji (Nacionalna klasifikacija statističkih regija /HR_NUTS 2021/, NN 125/2019): Grad Zagreb, Jadranska Hrvatska (Istarska, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Zadarska, Šibensko-kninska, Splitsko-dalmatinska i Dubrovačko-neretvanska), Sjeverna Hrvatska (Zagrebačka, Krapinsko-zagorska, Varaždinska, Međimurska, Koprivničko-križevačka) te Panonska Hrvatska (Karlovačka, Sisačko-moslavačka, Bjelovarsko-bilogorska, Virovitičko-podravka, Požeško-slavonska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska).

Slika 1.
Regionalna distribucija uzorka

Prema rezultatima istraživanja, najveći dio ispitanika sudjeluje u volonterskim programima i akcijama nekoliko puta godišnje (42,4 %). Približno četvrtina ispitanika volontira svaki mjesec (24,2 %), dok svaki tjedan to čini njih 17,8 %. Više od dvije trećine ispitanika (68,8 %) sudjelovalo je u formalno organiziranim volonterskim aktivnostima preko udruga civilnog društva i ustanova, dok je 49 % ispitanika sudjelovalo u neformalnim volonterskim aktivnostima (npr. neformalne građanske inicijative, akcije pružanja pomoći u kriznim situacijama). Veći udio formalnih u odnosu na neformalne oblike volontiranja u suprotnosti je s podacima koje na nacionalnom uzorku donosi istraživanje Eurobarometra (Eurostat, 2015.), ali je očekivano s obzirom na način prikupljanja podataka u ovom istraživanju. Među ispitanicima koji su sudjelovali u formalnim volonterskim aktivnostima, najviše ih je volontiralo u organizaciji Hrvatskog Crvenoga križa (21 %). Kada se razmotre vrste aktivnosti, najzastupljenije su one usmjerene na pomaganje mladima (62,7 %) i djeci (49,7 %). Također su visoko zastupljene aktivnosti u području obrazovanja (29,9 %) i okoliša (29,3 %), pomaganja starijim osobama (25,3 %) i volontiranje u sklopu kulturno-umjetničkih programa (22,9 %). S druge strane, sudionici istraživanja rijetko sudjeluju u dobrovoljnim akcijama zaštite i spašavanja (2,9 %), koje većinom obavljaju specijalizirane organizacije visoko osposobljenih volontera (npr. HGSS).

3.3. Istraživački instrumenti

Volonterska motivacija. U istraživanju je primijenjena skala volonterske motivacije koja sadrži 30 tvrdnji (engl. *Volunteer Functions Inventory – VFI*, Clary i sur., 1998.). Čestice su prevedene na hrvatski jezik i po potrebi prilagođene kako bi odgovarale duhu

hrvatskog jezika. Ispitanici su za svaku tvrdnju trebali ponuditi odgovor na skali od 1 („uopće mi nije važno“) do 7 („izrazito mi je važno“). Izvorna verzija skale mjeri šest faktora motiva: vrijednosti, razumijevanje, osobni razvoj, karijera, društveni odnosi i samozaštita od negativnih emocija (Clary i sur., 1998.). Faktor vrijednosti se pritom odnosi na altruizam i potrebu za iskazivanjem altruističnog ponašanja (npr. mislim da je važno pomagati drugima), faktor razumijevanja na stjecanje iskustva, učenje i razvoj novih vještina (npr. mogu naučiti više o onome za što se zalažem), faktor osobnog razvoja na individualni razvoj i dobrobit (npr. volontiranje povećava moje samopouzdanje), faktor karijere na stjecanje iskustva i kompetencija korisnih za profesionalni razvoj (npr. volontersko iskustvo dobro će izgledati u mojem životopisu), faktor društvenih odnosa na važnost međuljudskih odnosa i povezivanja s drugima (npr. volontiranje je važna aktivnost među ljudima s kojima sam blizak), dok se faktor samozaštite odnosi na ublažavanje negativnih emocija i rješavanje osobnih problema (npr. volontiranje mi pomaže prorađiti neke osobne probleme).

Kako bi se ispitale latentne dimenzije instrumenta, provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponenti uz rotaciju *varimax*. Ekstrahirano je ukupno pet faktora koji su zajedno objašnjavali 63,1 % varijance. Prvi dobiveni faktor zasićen je sa sedam tvrdnji (raspon saturacija: 0,739-0,419) te je nazvan faktorom razumijevanja i pomaganja budući da sadrži svih pet tvrdnji koje u izvornoj skali čine faktor razumijevanja (npr. volontiranje mi omogućuje da steknem novu perspektivu), zajedno s tri tvrdnje koje se izvorno ubrajaju u faktor vrijednosti (npr. iskreno se brinem o grupi ljudi kojima pomazem) i jednom tvrdnjom koja izvorno pripada faktorom osobnog razvoja (volontiranje je način za stjecanje novih prijatelja). Drugi dobiveni faktor zasićen je s osam tvrdnji (raspon saturacija: 0,763-0,494) te je nazvan faktorom samozaštite i osobnog razvoja budući da obuhvaća po četiri tvrdnje koje izvorno pripadaju faktorom samozaštite (npr. volontiranje je dobar način da pobjegnem od vlastitih briga) i faktorom osobnog razvoja (npr. volontiranje čini da se osjećam potrebnim). Treći faktor okuplja pet tvrdnji (raspon saturacija 0,823-0,616) te je nazvan faktorom karijere budući da sadrži svih pet čestica koje izvorno pripadaju tom faktorom (npr. volontiranje mi pomaže da se probijem na poželjno radno mjesto). Četvrti faktor, nazvan faktorom društvenih odnosa, zasićen je s pet čestica (raspon saturacija: 0,751-0,706) koje i u izvornoj verziji skale sačinjavaju taj faktor (npr. moji prijatelji volontiraju). Posljednji, peti faktor, bio je zasićen sa samo tri čestice te je odbačen zbog niske vrijednosti indeksa pouzdanosti (Cronbach alfa). Na temelju ekstrahiranih faktora kreirana su četiri aditivna indeksa: indeks razumijevanja i pomaganja (raspon 9-63; M = 54,33; SD = 8,69; Cronbach alfa = 0,889); indeks samozaštite i osobnog razvoja (raspon 8-56; M = 38,60; SD = 11,66; Cronbach alfa = 0,901); indeks karijere (raspon 5-35; M = 22,90; SD = 8,38; Cronbach alfa = 0,884); indeks društvenih odnosa (raspon 5-35; M = 17,51; SD = 7,49; Cronbach alfa = 0,840).

Uvidom u distribucije odgovora na pojedinim indeksima može se zaključiti da mlade volontere najviše motivira želja za boljim razumijevanjem svijeta oko sebe kroz pomaganje drugima. Na drugom mjestu je indeks samozaštite i osobnog razvoja, odnosno

potreba za bijegom od vlastitih problema i negativnih emocija, kao i želja za osobnim razvojem. Instrumentalni čimbenici, odnosno motiviranost potencijalnim koristima od volontiranja za profesionalni razvoj, na trećem su mjestu. Najmanju pak ulogu imaju društveni odnosi, što je vidljivo i iz vrijednosti aritmetičke sredine koja je jedino na indeksu društvenih odnosa manja od teoretske srednje vrijednosti. Ipak, važno je naglasiti da su sva četiri indeksa međusobno pozitivno korelirana, a najveća vrijednost koeficijenta korelacije utvrđena je između prvog i drugog indeksa, odnosno faktora razumijevanja i pomaganja te faktora samozaštite i osobnog razvoja ($r = 0,709$; $p < 0,01$).

Europske vrijednosti. U istraživanju je primijenjena skala europskih vrijednosti Eurobarometra (Eurobarometar, 2021.) koja se sastoji od 11 čestica vezanih uz osobne slobode, neovisnost sudstva, socijalna prava i slobodu izražavanja. Ispitanicima je bila ponuđena skala od 0 do 10, pri čemu je 0 = apsolutno neslaganje, a 10 = apsolutno slaganje. Analizom konzistentnosti skale odlučeno je da se iz indeksa isključi čestica o slaganju sa smrtnom kaznom te je u konačnoj verziji za kreiranje indeksa upotrijebljeno deset čestica (raspon 0-100; $M = 93,47$; $SD = 11,94$; Cronbach alfa = 0,894). S obzirom na srednju vrijednost od 93,47 ustanovljena je iznimno visoka razina slaganja ispitanika s europskim vrijednostima.

Materijalističke i postmaterijalističke vrijednosti. Indeks postmaterijalizma kreiran je pomoću standardizirane skale koja se koristi u Svjetskom istraživanju vrijednosti (Inglehart, 1977.), pri čemu se ispitanicima na izbor nude dvije tvrdnje povezane s materijalističkim i dvije s postmaterijalističkim vrijednostima te ih se rangira po važnosti. Ispitanici se tako dijele na one sklone materijalističkim ili postmaterijalističkim vrijednostima te mješoviti tip. Ukupno su upotrijebljene tri takve skale, što daje teorijski minimum od 0 (čisti materijalizam) i maksimum od 6 (čisti postmaterijalizam). Postignute vrijednosti su $M = 3,67$ i $SD = 1,98$, što pokazuje blago preferiranje postmaterijalizma (teorijska srednja vrijednost iznosi 3).

Politička participacija. U istraživanju je korištena skala političke participacije Theodorisa i van Detha (2018.). Riječ je o skali s ukupno petnaest čestica (npr. posjetili skup neke stranke ili političke organizacije; potpisali peticiju) pri čemu su ponuđeni odgovori „da“ i „ne“. Faktorskom analizom ekstrahirano je pet faktora u odnosu na četiri u izvornom istraživanju. No, s obzirom na to da je riječ o niskim vrijednostima objašnjene varijance za tri od pet faktora, pouzdanost skale analizirala se bez latentnih dimenzija, pri čemu je u konačnu verziju aditivnog indeksa političke participacije uključeno ukupno dvanaest od petnaest čestica (raspon 0-12; $M = 2,57$; $SD = 2,44$; Cronbach alfa = 0,759). Uvidom u deskriptivne pokazatelje indeksa pokazalo se da je razina političke participacije relativno niska, odnosno da sudionici istraživanja u prosjeku sudjeluju u dvije do tri aktivnosti iz skale.

Skala vjerske samoidentifikacije. U istraživanju je korištena skala vjerske samoidentifikacije (Bahtijarević, 1969.) koja se sastoji od šest stupnjeva: „uvjereni sam vjernik i

prihvaćam sve što moja vjera uči“ (14,3 %), „religiozan sam premda ne prihvaćam sve što moja vjera uči“ (34,4 %), „dosta razmišljam o tome, ali nisam siguran vjerujem ili li ne“ (12,1 %), „prema religiji sam ravnodušan“ (5,1 %), „nisam religiozan premda nemam ništa protiv religije“ (28,7 %) i „nisam religiozan i protivnik sam religije“ (5,7 %). Evidentno je da u uzorku postoji heterogen odnos prema religiji jer se polovica (48,7 %) izjašnjava religioznima, ali nijedna skupina nije brojčano dominantna.

Pohađanje obreda. Primijenjena je skala sa sedam stupnjeva koji su opisivali frekvenciju pohađanja. Naknadno je rekodirana u tri kategorije: „nikad i rjeđe od jednom godišnje“ (49,0 %), „jednom godišnje i samo za vjerske blagdane“ (24,2 %) te „mjesečno i češće“ (26,7 %). Uvid u distribuciju dobivenih odgovora pokazuje da u uzorku prevladavaju mladi koji rijetko posjećuju vjerske obrede.

Solidarnost. U istraživanju je korištena standardizirana skala solidarnosti koja je preuzeta iz European Values Survey (GESIS, 2022.). Ispitanici su trebali odrediti u kojoj su mjeri zabrinuti zbog životnih uvjeta ranjivih društvenih skupina (npr. starije osobe, nezaposleni) te zbog životnih uvjeta društvenih skupina koje su rangirane prema geografskoj bliskosti, počevši od „osobe u mojem susjedstvu“ do „svi ljudi na svijetu“, koristeći skalu od 1 („uopće ne“) do 5 („izrazito“). Faktorskom analizom ekstrahirane su dvije latentne dimenzije. Prvi faktor uključuje pet skupina (bolesni i nemoćni, djeca iz siromašnih obitelji, nezaposleni, starije osobe, imigranti), s rasponom zasićenja od 0,869 do 0,616 te je nazvan faktorom solidarnosti s ranjivim društvenim skupinama (raspon 7-25; $M = 19,89$; $SD = 3,68$). Drugi faktor uključuje tri skupine (osobe u mojem susjedstvu, stanovnici regije u kojoj živim, građani moje zemlje), s rasponom zasićenja od 0,853 do 0,630 te je nazvan faktorom lokalne solidarnosti (raspon 3-15; $M = 9,22$; $SD = 2,56$). Kao što je vidljivo iz deskriptivnih pokazatelja, sudionici istraživanja pokazuju visoku razinu solidarnosti s ranjivim društvenim skupinama i tek srednju razinu lokalne solidarnosti.

Kulturni kapital. Institucionalizirani kulturni kapital roditelja (Bourdieu, 1983., 2011.) operacionaliziran je kroz obrazovno postignuće. Najviše je roditelja sa završenom sekundarnom razinom obrazovanja: 60,8 % očeva i 60,5 % majki, dok tercijarno obrazovanje kao pokazatelj institucionaliziranoga kulturnoga kapitala posjeduje približno trećina roditelja: 34,1 % očeva i 34,4 % majki.

Prihodi. S obzirom na to da je istraživanje bilo namijenjeno mladima, uključujući i učenike srednjih škola, u istraživanju nisu korišteni izravni indikatori ekonomskoga kapitala poput visine osobnih prihoda, posjedovanja ušteđevine ili nekretnina. Kako bi se ipak stekao uvid u socioekonomski status mladih volontera, odnosno njihovih obitelji, u istraživanju je korišteno pitanje koje se uobičajeno koristi u istraživanjima Eurobarometra i Državnog zavoda za statistiku u istraživanjima siromaštva i socijalne isključenosti (DZS, 2022.), a koje glasi: „Kada uzmete u obzir ukupan mjesečni prihod Vašega kućanstva, može li Vaše kućanstvo zadovoljiti svoje potrebe (spojiti kraj s krajem)?“ Uvid u distribuciju dobivenih odgovora pokazuje da je nešto manje od

trećine ispitanika odabralo odgovor „uz male poteškoće“ (31,5 %), dok je na drugom mjestu po zastupljenosti odgovor „vrlo lako“ (23,2 %). Usporedba s podacima Državnog zavoda za statistiku za 2021. godinu upućuje na zaključak da mladi volonteri pretežno dolaze iz kućanstava koja nisu ekonomski deprivirana. Naime, dok je udio ispitanika koji prilično lako, lako ili vrlo lako pokrivaju mjesečne troškove u nacionalnom uzorku 29,3 %, taj je udio u ovom istraživanju značajno veći i iznosi 48,3 %.

3.4. Analitička strategija

Kako bi se ustvrdilo u kojoj su mjeri indeksi volonterske motivacije povezani sa skupom prediktorskih varijabli, korištena je hijerarhijska regresijska analiza, koja omogućuje provjeru samostalnog doprinosa pojedinih blokova prediktora. Pritom su indeksi volonterske motivacije predstavljali kriterijske varijable, dok su kao prediktorske varijable korišteni sociodemografski indikatori, indikatori vrijednosnih orijentacija i indeks političke participacije. U prvom su bloku uključeni sociodemografski prediktori (spol, dob, regija stanovanja, veličina naselja, obrazovanje roditelja i procjena ispitanika da su im prihodi dovoljni za pokrivanje mjesečnih troškova), dok su u drugom bloku uključeni indikatori vrijednosnih orijentacija (pohađanje obreda, religijska samoidentifikacija, indeks postmaterijalizma, indeks europskih vrijednosti, indeksi solidarnosti) i indeks političke participacije.

Varijable spola, dobi, obrazovanja roditelja, veličine naselja i regije stanovanja te pohađanja obreda rekodirane su kao varijable *dummy* i potom korištene u regresijskim analizama, dok je procjena ispitanika da im prihodi zadovoljavaju mjesečne potrebe zadržana u izvornom obliku. Za varijablu spola referentna je kategorija bila ženski spol, za varijablu dobi skupina od 15 do 18 godina, za obrazovanje roditelja tercijarno obrazovanje, za veličinu naselja referentna kategorija bila je „od 10,001 do 90,000“, dok je za regiju stanovanja kao referentna kategorija uzet „Grad Zagreb“. Kod učestalosti pohađanja vjerskih obreda referentna kategorija bila je „ponekad“.

U nastavku su izloženi rezultati regresijskih analiza za indeks razumijevanja i pomaganja te za indeks društvenih odnosa kao kriterijske varijable, dok nisu prikazani rezultati regresijskih analiza za ostala dva indeksa volonterske motivacije (karijera; samozaštita i osobni razvoj) zbog vrlo niskog udjela objašnjene varijance u tim modelima.

4. Rezultati

U objašnjenju motiva razumijevanja i pomaganja (Tablica 2), sociodemografske varijable uvedene u prvom bloku zajedno objašnjavaju tek 4,6 % varijance, pri čemu je ženski spol jedini značajan prediktor ($\beta = 0,220^{***}$). Dodavanjem indikatora vrijednosnih orijentacija i političke participacije u drugom bloku, postotak objašnjene varijance uvećan je za 8,3 % te je ukupno objašnjeno 12,9 % varijance. Pritom su zna-

čajni prediktori indeks solidarnosti s ranjivim društvenim skupinama ($\beta = 0,225^{***}$) i indeks europskih vrijednosti ($\beta = 0,208^{***}$). Ženski spol ostaje značajan, premda uz nešto nižu vrijednost beta pondera ($\beta = 0,144^*$). Osim toga, procjena ispitanika da im mjesečni prihodi omogućuju spajanje kraja s krajem u ovom drugom bloku postaje značajnim prediktorom ($\beta = 0,119^*$).

Tablica 2.
Rezultati hijerarhijske regresijske analize za indeks razumijevanja i pomaganja

	β_1	β
Spol: ženski	,220***	,144*
<i>Dob (ref. 15-18)</i>		
19-23	,057	,028
24-28	,080	,070
29-34	-,044	-,063
<i>Regija (ref. Grad Zagreb)</i>		
Panonska	-,112	-,079
Jadranska	-,111	-,106
Sjeverna	-,049	-,027
<i>Broj stanovnika (ref. 10,001-90,000)</i>		
do 2000	,091	,100
2001-10,000	-,013	-,041
Više od 90,000	-,138	-,135
Obrazovanje oca: tercijarno	-,015	-,029
Obrazovanje majke: tercijarno	,028	,053
Prihodi zadovoljavaju potrebe	,076	,119*
<i>Pohađanje obreda (ref. ponekad)</i>		
Pohađanje obreda: nikada		,060
Pohađanje obreda: često		,037
Vjerska samoidentifikacija		-,043
Indeks postmaterijalizma		,076
Indeks europskih vrijednosti		,208***
Indeks političke participacije		,024
Solidarnost s ranjivim društvenim skupinama		,225***
Lokalna solidarnost		-,018
R ²	,046	,129
ΔR^2		,083

Napomene: β_1 = standardizirani parcijalni regresijski koeficijenti u prvom modelu, β = standardizirani parcijalni regresijski koeficijenti u završnom modelu; R² = koeficijent multiple determinacije; ΔR^2 = promjene u koeficijentu multiple determinacije; *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

U usporedbi s prvim razmatranim indeksom društvene odnose kao motiv za volonteranje bolje objašnjava blok sociodemografskih varijabli (8 %). Pritom su značajni prediktori dob i veličina mjesta stanovanja, dok se spol nije pokazao značajnim. Kao što se može vidjeti iz rezultata prikazanih u Tablici 3, u usporedbi s najmlađom skupinom (od 15 do 18 godina), koja je uzeta kao referentna, sve ostale dobne skupine postižu niže vrijednosti na indeksu društvenih odnosa te se može zaključiti da su u usporedbi s najmlađim volonterima u manjoj mjeri motivirane socijalizacijskim aspektom. Osim toga, indikativno je primijetiti da su volonteri koji žive u četiri najveća hrvatska grada (više od 90,000 stanovnika) značajno manje motivirani društvenim odnosima u usporedbi s volonterima iz gradova srednje veličine ($\beta = -0,231^*$). Dodavanjem vrijednosnih orijentacija i političke participacije u drugom bloku postotak objašnjene varijance neznatno se povećava, pri čemu je značajan samo jedan od prediktora iz drugog bloka, i to često pohađanje vjerskih obreda ($\beta = 0,141^*$).

Tablica 3.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize za indeks društvenih odnosa

	β_1	β
Spol: ženski	-,062	-,092
<i>Dob (ref. 15-18)</i>		
19-23	-,165*	-,158*
24-28	-,203**	-,215**
29-34	-,159*	-,171*
<i>Regija (ref. Grad Zagreb)</i>		
Panonska	,030	,036
Jadranska	,049	,058
Sjeverna	-,070	-,075
<i>Broj stanovnika (ref. 10,001-90,000)</i>		
do 2000	,075	,067
2001-10,000	-,029	-,043
Više od 90,000	-,231***	-,243***
Obrazovanje oca: tercijarno	,024	,013
Obrazovanje majke: tercijarno	-,033	-,024
Prihodi zadovoljavaju potrebe	,061	,077
<i>Pohađanje obreda (ref. ponekad)</i>		
Pohađanje obreda: nikada		,013
Pohađanje obreda: često		,141*
Vjerska samoidentifikacija		,057
Indeks postmaterijalizma		,048

	β_1	β
Indeks europskih vrijednosti		,056
Indeks političke participacije		,042
Solidarnost s ranjivim društvenim skupinama		,048
Lokalna solidarnost		,052
R ²	,080	,088
ΔR^2		,008

Napomene: β_1 = standardizirani parcijalni regresijski koeficijenti u prvom modelu, β = standardizirani parcijalni regresijski koeficijenti u završnom modelu; R² = koeficijent multiple determinacije; ΔR^2 = promjene u koeficijentu multiple determinacije; *p < 0,05; **p < 0,01; ***p < 0,001

5. Rasprava i zaključak

Svrha ovog rada bila je istražiti volontiranje iz vrijednosne perspektive, odnosno ispitati povezanost volonterske motivacije s indikatorima vrijednosnih orijentacija i političke participacije. Istraživanje je pritom polazilo od funkcionalističkog pristupa volontiranju (Clary i sur., 1998.; Clary i Snyder, 1999.) na temelju kojeg je moguće razlikovati šest temeljnih dimenzija u strukturi volonterske motivacije. Rezultati istraživanja pokazali su da mlade volontere ponajviše motiviraju intrinzični i altruistički motivi, dok su instrumentalni motivi poput razvoja profesionalnih vještina i napredovanja u karijeri od sporedne važnosti. Ti su nalazi konzistentni s rezultatima prethodnih istraživanja volonterske populacije u Hrvatskoj (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Zrinščak i sur., 2012.) i drugim zemljama (Gage i Thapa, 2012.; Grönlund i sur., 2011.; Grönlund 2013.; Katz i Sasson, 2019.).

Rezultati istraživanja pokazuju da motiv karijere te motiv samozaštite i osobnog razvoja nisu značajno povezani s vrijednosnim orijentacijama, ali ni s razmatranim sociodemografskim varijablama. Oba skupa prediktora također objašnjavaju manje od 10 % varijance motiva društvenih odnosa, pri čemu su se značajnim prediktorima pokazali mlada dob, veličina naselja i pohađanje vjerskih obreda. Dakle, motiv društvenih odnosa je značajniji među volonterima srednjoškolske dobi (od 14 do 18 godina), kao i mladima koji često pohađaju vjerske obrede. S druge strane, društveni odnosi kao motiv za volontiranje manje su važni mladima iz većih urbanih središta. Društveni odnosi kao važan čimbenik volonterske motivacije kod mlađih dobnih skupina utvrđen je i u dijelu prethodnih istraživanja prema kojima je interes mlađe populacije za volontiranje bitno određen socijalizacijskim aspektima (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Katz i Sasson, 2019.; Marta i Pozzi, 2008.). S druge strane, motiv razumijevanja i pomaganja, a koji se u strukturi volonterske motivacije pokazuje najvažnijim, bolje objašnjavaju odabrani prediktori. Ovaj je motiv izraženiji kod osoba ženskog spola, ispitanika koji imaju zadovoljene materijalne potrebe te onih koji postižu više

vrijednosti na skali europskih vrijednosti i skali solidarnosti s ranjivim društvenim skupinama. Dobiveni nalazi mogu se usporediti s prethodnim istraživanjima koja pokazuju da su kod volonterki općenito zastupljeniji altruistički motivi (Grönlund i sur., 2011.; Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Pološki Vokić i sur., 2013.).

Specifični doprinosi ovog istraživanja vidljivi su u pogledu dubljeg razumijevanja doprinosa vrijednosnih orijentacija objašnjenju motiva razumijevanja i pomaganja. Motivacija povezana s indeksom razumijevanja i pomaganja može se smjestiti u vrijednosni kontekst kroz društvenu solidarnost i europske vrijednosti kao najbolje prediktore. To ne začuđuje s obzirom na to da se solidarnost nalazi u temelju samog sadržaja ovog indeksa. S druge strane, europske vrijednosti kao prediktor s najvećom vrijednošću odražavaju perspektivu temeljne dimenzije shvaćanja ljudskih prava koja je imanentna volontiranju. Taj nalaz odražava Grönlund (2013.) koja nalazi zajedničke temelje za društvenu solidarnost i altruizam u raznim oblicima društvenog uređenja i kulturnih vrijednosti, što dodatno osnažuje činjenica da se ni indikatori tradicionalnosti poput religioznosti, ali ni modernosti poput postmaterijalističkih vrijednosti nisu pokazali značajnima. Osim toga, vratimo li se Inglehartovoj tezi o tihoj revoluciji te Črpićevom (2002.) argumentu o modernizaciji u kontekstu vjere, očito je da su mladi generalno naklonjeni modernim vrijednostima. Odnosno, vidljivo je da se i vrijednosni sadržaj tradicionalnog dijela mladih modernizirao kroz veću otvorenost individualnosti koja postaje sastavni dio religioznosti.

Indeks društvenih odnosa pak pokazuje primarno dimenziju motivacije za socijalizaciju jer je vezan za manje gradove i mjesta te za pohađanje crkvenih obreda, što ukazuje na moguću interpretaciju kompenzacije manjka kulturne i društvene infrastrukture. Tonković i sur. (2020.) pokazuju da je veličina grada pozitivno povezana sa zadovoljstvom mladih kulturnom ponudom, dok se volontiranje u ovome slučaju može barem dijelom promatrati kao supstitut za jaču institucionalnu podršku. Religioznost je primarno povezana s indeksom društvenih odnosa na način da je pohađanje obreda statistički značajan prediktor, što ukazuje na institucionalno-socijalizacijsku prirodu povezanosti Crkve i volontiranja (Bežovan i Matančević, 2011.; Gvozdanović, 2014.a). Ovaj je nalaz posebno relevantan za manje sredine gdje je pohađanje obreda češće, a gustoća društvene infrastrukture manja. Također, pozivajući se na Putnamove analize socijalnoga kapitala (2000.), na temelju podataka može se zaključiti da u manjim sredinama Crkva služi kao neposredni generator međusobne povezanosti i umrežavanja, kako na individualnoj, tako i na široj društvenoj razini, uključivanjem pojedinaca u volonterske aktivnosti koje su usmjerene prema osnaživanju kohezije i solidarnosti unutar (vjerske) zajednice.

Valja zabilježiti kako se indeks političke participacije nije pokazao relevantnim čimbenikom u objašnjavanju volonterske motivacije, a što se može tumačiti na nekoliko načina. Prvo, uzimajući u obzir deskriptivne karakteristike skale političke participa-

cije, vidljivo je kako sudionici istraživanja uglavnom imaju iskustvo samo u oblicima konkretnog društvenog angažmana, odnosno riječ je o relativno niskim vrijednostima koje su u skladu s podacima iz prethodnih istraživanja (Baketa i sur., 2021.; Gvozdenović, 2014.). Dakle, njihov „aktivistički kapital“ nije razvijen te onda nema ni potencijalnu moć objašnjenja volonterske motivacije. Drugo, skala političke participacije uključuje oblike političkog djelovanja koji nisu nužno povezani s volonterskim angažmanom. Drugim riječima, volonterska motivacija je usmjerena prema pomaganju u zajednici koje je lišeno političko-ideološkog naboja, dok je dio čestica u skali političke participacije usmjeren na različite oblike političke borbe. Na kraju, treba voditi računa i o činjenici da se mladi općenito u prosjeku izjašnjavaju kao apolitični (Baketa i sur., 2021.; Tonković i sur., 2020.), zbog čega logično proizlazi da politička i građanska participacija nemaju potenciju objasniti motivaciju za volontiranje. Primjerice, u istraživanju Ilišin i sur. (2017.:214) vidljivo je kako izostanak političkih preferencija kod mladih negativno korelira s političkim aktivizmom, bilo da je riječ o glasanju ili potpisivanju peticije, dok su mladi s izraženim političkim preferencijama (HDZ, SDP) izravno uključeni samo kroz aktivnosti koje su vezane uz rad političkih stranaka.

Na kraju, nužno je istaknuti i nekoliko ograničenja koja proizlaze iz ciljeva istraživanja i karakteristika projektnog okvira. Prvo, istraživanje je bilo namijenjeno isključivo mladim volonterima, zbog čega je dobiveni uzorak izrazito homogen u pogledu vrijednosnih orijentacija. Naime, u uzorku prevladavaju ispitanici s blago izraženim postmaterijalističkim stavovima te manje religiozni u odnosu na prosjek. Pod takvim okolnostima valja pretpostaviti kako se dobiveni zaključci prvenstveno mogu primijeniti na jedan dio ukupne populacije mladih volontera. Pritom je također važno istaknuti kako su u uzorku nadzastupljeni volonteri koji sudjeluju u formalno organiziranim aktivnostima. Imajući u vidu rezultate komparativnih istraživanja koja upućuju na veći udio neformalnih u odnosu na formalne oblike volontiranja (Eurostat, 2015.), bilo bi poželjno da buduća istraživanja veću pozornost posvete neformalnim oblicima poput ad hoc građanskih inicijativa. Nadalje, nužno je istaknuti i veću zastupljenost žena koja je zabilježena i u drugim istraživanjima koja su provedena na prigodnim uzorcima volontera koje okupljaju volonterski centri i humanitarne organizacije (Juzbašić i Vukasović Hlupić, 2015.; Miljković i Jurčec, 2015.). S druge strane, malobrojna istraživanja provedena na uzorcima volontera koji sudjeluju u tzv. visokorizičnim aktivnostima (npr. gorski spasioци) upućuju ne samo na veći udio muškaraca u takvim oblicima volonterskog angažmana, nego i na drugačiju strukturu motivacije (Škrljak, 2009.). Stoga bi bilo preporučljivo da buduća istraživanja volonterske populacije u Hrvatskoj uključe različite profile volontera kako bi se postigao ravnomjerniji udio muškaraca i žena u uzorku. Naposljetku, u istraživanju je također izostala komparativna dimenzija te bi bilo poželjno da buduća istraživanja omoguće usporedbu volontera i opće populacije mladih.

Literatura

1. Bahtijarević, Š. (1969). *Rasprostranjenost religioznosti na području zagrebačke regije*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja Sveučilišta u Zagrebu.
2. Baketa, N.; Bovan, K. i Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj – istraživački izvještaj za 2021. godinu*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
3. Beck, U. (2001). Pronalaženje političkoga: prilog teoriji refleksivne modernizacije. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
4. Bežovan, G. i Matančević, J. (2011). *CIVICUS Civil Society Index in Croatia. Building identity: future challenges for CSOs as professionals in the societal arena*. Zagreb: CERANEO i CIVICUS.
5. Bourdieu, P. (2011 [1979]). *Distinkcija. Društvena kritika suđenja*. Zagreb: Antibarbarus.
6. Bourdieu, P. (1983). Ökonomisches kapital, kulturelles Kapital, soziales Kapital, u: *Soziale Ungleichheiten (Sozialen Welt, Sonderheft 2)*. Göttingen: Verlag Otto Schwartz.
7. Bušljeta Tonković, A. (2020). Analiza uloge gorskog spašavatelja kroz koncept društva rizika: studija slučaja HGSS Stanice Gospić. *Sociologija i prostor*, 218 (3): 379-401. <https://doi.org/10.5673/sip.58.3.7>
8. Clary, E. G. and Snyder, M. (1999). The motivations to volunteer: Theoretical and practical considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8 (5): 156-159.
9. Clary, E. G.; Snyder, M.; Ridge, R. D.; Copeland, J.; Stukas, A. A.; Haugen, J.; Meine, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74 (6): 1516-1530.
10. Črpić, G. (2002). Volonterstvo kao novi oblik crkvenog služenja. *Bogoslovska smotra*, 72 (2-3): 423-443.
11. Državni zavod za statistiku (2022). *Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2021.* Zagreb: Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29178>. (Pregledano 6. rujna 2023.)
12. Eurobarometer (2021). *Values and identities of EU citizens – Report. Bruxelles: European Commission.* <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2230>. (Pregledano 5. rujna 2022.)
13. Eurostat (2015). *Social participation and integration statistics.* https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Social_participation_and_integration_statistics&oldid=506205#Formal_and_informal_voluntary_activities. (Pregledano 5. rujna 2022.)
14. Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge, UK: PolityPress.
15. Franc, R.; Šakić, V. i Maričić, J. (2007). Građanski aktivizam u Hrvatskoj. *Društvena istraživanja*, 16 (1-2): 111-132.

16. Gage, R. L. and Thapa, B. (2012). Volunteer motivations and constraints among college students: Analysis of the Volunteer Function Inventory and leisure constraints models. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41 (3): 405-430. DOI: 10.1177/0899764011406738
17. GESIS (2022). European Values Study (EVS) 2017. Method Report. Documentation update related to the final data release, May 2022. (GESIS Papers, 2022/07). Köln. <https://doi.org/10.21241/ssoar.79215>
18. Gil-Lacruz, A. I.; Marcuello-Servós, C. and Saz-Gil, M. I. (2015). Youth Volunteering in Countries in the European Union: Approximation to Differences. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 1-21. DOI: 10.1177/0899764015609731
19. Grönlund, H. (2013). Cultural Values and Volunteering: A Cross-Cultural Perspective, in: Vakoch, D. (Eds.). *Altruism in Cross-Cultural Perspective. International and Cultural Psychology*. Springer, New York, NY. DOI: 10.1007/978-1-4614-6952-0_6
20. Grönlund, H.; Holmes, K.; Kang, C.; Cnaan, R. A.; Handy, F.; Brudney, J. L.; Haski-Leventhal, D.; Hustinx, L.; Kassam, M.; Meijs, L. C. P. M.; Pessi, A. B.; Ranade, B.; Smith, K. A.; Yamauchi, N.; Zrinščak, S. (2011). Cultural Values and Volunteering: A Cross-cultural Comparison of Students' Motivation to Volunteer in 13 Countries. *Journal of Academic Ethics*, 9 (2): 87-106.
21. Gvozdanović, A. (2014). Politički utjecaj i vrijednosti kao odrednice političkog povjerenja mladih u Hrvatskoj. *Revija za sociologiju*, 44 (1): 5-30.
22. Gvozdanović, A. (2014a). Socijalni kapital studenata, u: Ilišin, V. (Ur.). *Sociološki portret hrvatskih studenata*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu: Zagreb.
23. Haski-Leventhal, D. (2009). Altruism and volunteerism: The perceptions of altruism in four disciplines and their impact on the study of volunteerism. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 39 (3): 271-299. DOI: 10.1111/j.1468-5914.2009.00405.x
24. Holdsworth, C. (2010). Why Volunteer? Understanding Motivations For Student Volunteering. *British Journal of Educational Studies*, 58 (4): 421-437. DOI: 10.1080/00071005.2010.527666
25. Inglehart, R. (1977). *The Silent Revolution*. Princeton: Princeton University Press.
26. Ilišin, V i Radin, F. (2002). *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
27. Ilišin, V. (2017). Mladi i politika: trendovi (dis)kontinuiteta, u: Ilišin, V. i Spajić Vrkaš, V. (Ur.). *Generacija osujećenih: mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
28. Juzbašić, M. i Vukasović Hlupić, T. (2015). Osobine ličnosti i motivi za voloniranje. *Psihologijske teme*, 24 (2): 279-304.
29. Kääriäinen, J. and Lehtonen, H. (2006). The variety of social capital in welfare state regimes – A comparative study of 21 countries. *European Societies*, 8 (1): 27-57. DOI: 10.1080/14616690500491399.

30. Katz, H. and Sasson, U. (2019). Beyond universalistic motivations: towards an adolescent volunteer functions inventory. *Voluntary Sector Review*, 10 (2): 189-211. DOI: 10.1332/204080519X15629379320509.
31. Kotlar, V.; Milanja, I.; Jakšić, K.; Bionda, M. (2016). Stavovi o volontiranju i vrednovanju volonterskog rada studenata Sveučilišta u Zadru. *Magistra Iadertina*, 11 (1): 105-130.
32. Ledić, J. (2007). *Zašto (ne)volontiramo? Stavovi javnosti o volonterstvu*. Zagreb: Academy for Educational Development.
33. Marta, E. and Pozzi, M. (2008). Young people and volunteerism: a model of sustained volunteerism during the transition to adulthood. *Journal of Adult Development*, 15: 35-46. DOI: 10.1007/s10804-007-9033-4.
34. Mekonen, Y. K. and Adarkwah, M. A. (2022). Volunteers in the COVID-19 Pandemic Era: Intrinsic, Extrinsic, or Altruistic Motivation? Postgraduate International Students in China. *Journal of Social Service Research*, 48 (2): 147-162. DOI: 10.1080/01488376.2021.1980482.
35. Miljković, D. i Jurčec, L. (2015). Povezanost pristupa sreći, motiva za volontiranje i subjektivne dobrobiti volontera. *Napredak*, 156 (1-2): 115:129.
36. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (2023). Izvješća o obavljenim uslugama ili aktivnostima organizatora volontiranja. <https://mrosp.gov.hr/istaknute-teme/obitelj-i-socijalna-politika/socijalna-politika-11977/udruga-humanitarni-rad-i-volonterstvo-12006/volonterstvo-12023/12023>. (Pregledano 7. rujna 2022.)
37. Musick, M. A. and Wilson, J. (2008). *Volunteers: A social profile*. Bloomington: Indiana University Press.
38. Nacionalna klasifikacija statističkih regija (HR_NUTS 2021), *Narodne novine*, 125 od 2019.
39. Omoto, A. M.; Snyder, M. and Martino, S. C. (2000). Volunteerism and the life course: investigating age-related agendas for action. *Basic and Applied Social Psychology*, 22: 181-197. DOI: 10.1207/S15324834BASP2203_6.
40. Pavić, Ž. i Polak, M. (2017). Kvaliteta volontiranja kao medijator veze između volontiranja i generaliziranog povjerenja. *Sociološka luča*, 11 (1): 79-93.
41. Pološki Vokić, N.; Marić, I. i Horvat, G. (2013). Motivacija za volontiranje – jesu li motivi za volontiranje povezani sa spolom, ličnosti i područjem studiranja? *Revija za socijalnu politiku*, 20 (3): 225-252.
42. Putnam, D. R. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster.
43. Salamon, L. and Anheier, H. (1998). Social origins of civil society: explaining the nonprofit sector cross-nationally. *Voluntas*, 9 (3): 213-248.
44. Salamon, L. and Sokolowski, W. (2016). Beyond nonprofits: re-conceptualizing the third sector. *Voluntas*, 27: 1515-45.
45. Salamon, L.; Sokolowski, W. and List, R. (2003). *Global civil society: An overview*. Chicago: John Hopkins University.

46. Skočić Mihić, S.; Lončarić, D. i Rudelić, A. (2011). Volontiranje studenata s djecom i mladima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (3): 579-600.
47. Škrljak, M. (2009). *Ličnost i traženje uzbuđenja kod volonterskih skupina visoke i niske rizičnosti*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Studij psihologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu. http://www.vcz.hr/userfiles/Li%C4%8Dnost%20i%20tra%C5%BEenje%20uzbu%C4%91enja%20kod%20volonterskih%20skupina_Skrljak%20Maja.pdf. (Pregledano 11. rujna 2023.)
48. Theocharis, Y. and van Deth, J.W. (2018). The continuous expansion of citizen participation: a new taxonomy. *European Political Science Review*, 10 (1): 139-163.
49. Tomić-Koludrović, I. (2007). Društveni angažman hrvatskih građana i građanki kao indikator društvenog kapitala. *Acta Iadertina*, 4 (2007): 51-78.
50. Tonković, Ž.; Krolo, K. i Marčelić, S. (2020). *Klasika, punk, cajke: kulturni kapital i vrijednosti mladih u gradovima na jadranskoj obali*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Hrvatska sveučilišna naklada.
51. Zakon o volonterstvu, *Narodne novine* 58 od 2007, 22 od 2013, 84 od 2021.
52. Zrinščak, S.; Lakoš, I.; Handy, F.; Cnaan, R.; Brudney, J. L.; Haski-Leventhal, D.; Holmes, K.; Hustinx, L.; Kang, Ch.; Meijs, L.; Pessi, A. B.; Ranade, B.; Smith, K. A.; Yamauchi, N. (2012). Volontiranje studenata u Zagrebu u komparativnom kontekstu. *Revija za socijalnu politiku*, 19 (1): 25-48.

Who are Young Volunteers? The Role of Values and Political Participation in Explaining Volunteer Motivation

Željka Tonković

University of Zadar, Department of Sociology, Croatia
e-mail: zeljka.tonkovic@unizd.hr

Sven Marčelić

University of Zadar, Department of Sociology, Croatia
e-mail: smarceli@unizd.hr

Krešimir Krolo

University of Zadar, Department of Sociology, Croatia
e-mail: kkrolo@unizd.hr

Abstract

The article presents the results of a survey conducted on a sample of young volunteers from all over Croatia (N = 314). The research was intended for young people aged 15 to 34 who had participated in at least one volunteer activity in the previous 24 months. The purpose of this study is to examine the connection between volunteer motivation, value orientations, and political participation of young people. The research applied a scale of volunteer motivation based on a functional approach to volunteering. To examine the structure of volunteer motivation, factor analysis was used to identify four latent dimensions: understanding and helping, self-protection and personal development, career, and social relationships. Values are considered by contrasting traditional and modern orientations defined through postmaterialism, European values, solidarity, and religiosity. The study used regression analysis, where the indices of volunteer motivation represented the criterion variables, while sociodemographic indicators, value orientations, and the index of political participation were used as predictor variables. According to the obtained results, European values and solidarity with vulnerable social groups are significant predictors of the motive of understanding and helping, while political participation did not prove to be significant. On the other hand, social relationships as a motive for volunteering are better explained by a block of sociodemographic predictors, while attending religious rituals stands out as the only significant predictor from the set of value orientations.

Key words: volunteering, values, motivation, youth, postmaterialism, religiosity, political participation.